

ZAMAN ADAMI

*Məndə sığar iki cahən,
Mən bu cahana sığmazam.
Kövhəri laməkən mənəm,
Kövnü məkana sığmazam!
İmaməddin Nəsimi*

Azad Mirzəcanzadə! Kəskin və ədalətli tənqidindən həmişə utandığımız və və utandığımız qədər də nazını çəkməyə hər an hazır olduğumuz nəhəng insan! O, neft idi. Amma təkə qara qızıl deyildi. O, Azərbaycan idi. Azərbaycanın dünyaya çıxışı idi. Zamana yaraşlıq, elmlər mərkəzində nur saçan günəş idi. Ünsiyyətdə enerji mübadiləsini hiss etdiyimiz qida mənbəyimiz idi.

Leonardo Da Vinçiyə görə, "Elm sərkərdədir, praktika əsgərlər". Elm ordumuzun baş sərkərdəsini itirdik. Min illərdən axan şalələmizi, özünü oda atan pərvanəni, dəryaya baş vurub dürləri bizə bəxş edən dalğıcı itirdik. Son mənzilə yola saldıq. Bəlkə, mənzil elə burdadır. Ora azadlıqdır. Düzdür, ora artıq AZADlıqdır.

Görkəmli alman filosofu Artur Şopenhauer deyib: "Dahi alimlər məsələni qoyur, istedadlı alimlər isə onu həll edir". Minlərlə istedadlı alimin nəticələrinin kotüyündə, məhz Azad müəllim dahiliyi dayanıb.

Artıq dünya qəbul edib ki, ən qiymətli sərvət insandır. Azad Mirzəcanzadə amilinə görə, Azərbaycan dünya tərzisində çəkişini xeyli artıran ölkələrdən olub. İnsanların xasiyyətlərindən tutmuş, kosmik qüvvələrin iqtisadi proseslərə təsirindək olan mövzuları incələyir, elmimizə bəyraqdarlıq edirdi. Cəmiyyətin nə qədər suallarını çözməyə qadir olan universal beyin idi. Amma mürəkkəb nəzəriyyələri səmimi sadəlikdən doğurdu. Bir gün güzgü qarşısında dayanan Azad müəllim sevincək deyir: "Mən necə xoşbəxtəm – anama oxşayıram".

İsgəndər Tağıyevdən eşitdim ki, 4 rəqəminin simvolikalarından biri belədir. Hind fəlsəfəsinə görə, 4 tip təfəkkürlü insan var:

1. **Özünü düşünən;**
2. **Ailəsini düşünən;**
3. **Ölkəsini düşünən;**
4. **Bəşəriyyəti düşünən.**

Azərbaycan təhsilinin yetirməsi kimi sistemin gücünü göstərən, bəşəri təfəkkürlü insan

ruhu oxşayan kəlamları ilə dünyamızı rəngləyir, təmizləyir, bəzəyirdi. Daim həyatımıza yenilik gətirərək, bizi təəccübləndirməkdən zövq alan Azad müəllim 3 p – "постепенно, последовательно, постоенно" (akademik Ziyad Səmədzadənin tərcüməsində 3 d- dama-dama, davamlı, daimi), "qlobal düşün, lokal hərəkət et" kimi fikirləri ilə bizə yaşam şüarları bəxş edirdi. Elmin keşikçisi, söz xəzinəsinin paylayıcısı, mübarizlik rəmzi idi.

İnsan düşünür: xoşbəxtlik nədədir?! Özümüzü xoşbəxt sayə bilərik ki, belə təfəkkürlü insanla ünsiyyətdə olmuşuq.

O, məsələyə qeyri-ənənəvi baxış tərzini, yazını bəzəməyi öyrədirdi. Generalın adyutantı zabit olur ki, onu başa düşsün. Hirsələnirdi. Hərdən onu başa düşmürdük. Hamımız dünya yükünü çəkirik. O isə hamının yükünü çəkirdi.

Karfageni lərzəyə salan, dövlət hesabına dəfn olunan Roma sərkərdəsi Stipionun "Əsas pul yox, pulu olanlar arasında hörmətdir" məntiqinin XXI əsrdə də doğruluğunu təsdiqləyərək, cəmiyyəti yeni keyfiyyət mərhələsinə qaldıran gerçək adam...

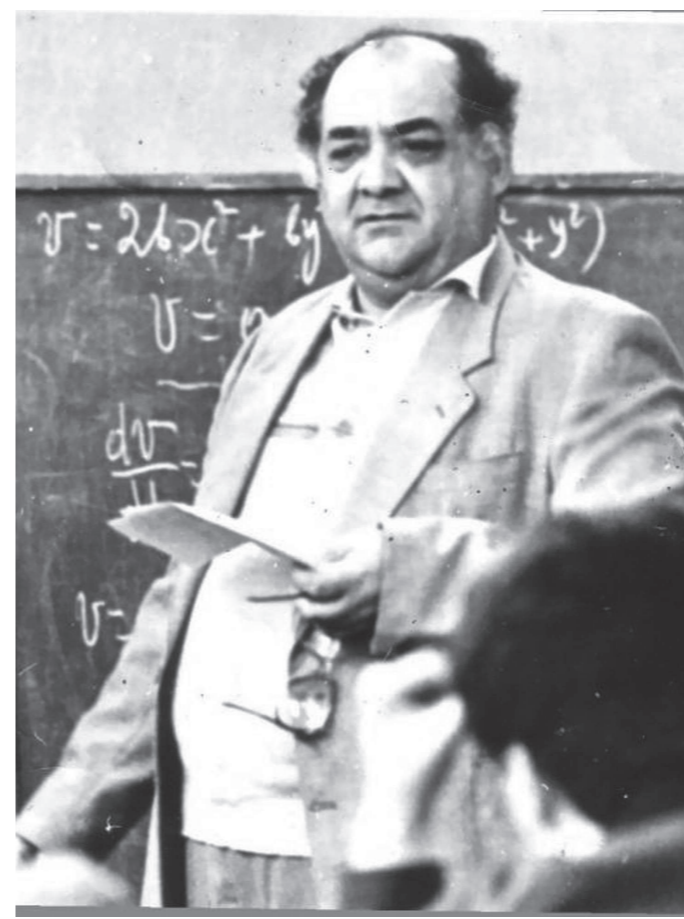
Onda həm müdrik yaşlı, həm də kövrək uşaq düalizmi var idi.

Namizədlik dissertasiyam əsasında kitab çap etdirmək istədim. Azad müəllimin kitabına baxdım, utandım, çıxartdırdım.

Peyğəmbərimiz: "Elm Çindədirsə, ora gedin" buyurduğundan hər gün Çinə gedib-gəlirdim. Müqəddəs "Qurani-Kərim"lə yanaşı, Azad Mirzəcanzadənin "О пути XXI век" kitabını oxuyurdum. Özümdən soruşurdum: Onun bizi sevdiyi qədər biz də onu sevə bildikmi?! Onun bizi dərk etdiyi qədər biz də onu dərk etdikmi?! "Петербургский очерк"da yazdım:Azad Mirzəcanzadənin "120 dahi filosof" kitabına düşməməsində biz də günahkarıq.

Azad müəllim müstəvisində qüvvədən düşən titullar, devizlər var. Məsələn: "Əvəzolunmaz insan yoxdur", "Subay üçün ağlayan yoxdur". Doymadıq şüarı ilə bir dəfə də rəhbərlik etdiyi konfransda ola bilsəydim, deyirəm. Ondan bir az da götürsəydim, deyirəm.

İndi hansı elm dağına söykənək? Sualımızı kimə

ünvanlayaq? Kimdən qiymət gözləyək?...

"Bir qalanın sirri"ndəki Elşən Azad müəllimin kinoda inikası, xilas etdiyi Mətanətsə Azərbaycan elmidir.

"Min bir gecə" nağılındakı bütün elmlərə açarı olan və həyatımıza qonaq gəlmiş qəhrəman... Ömər Xəyyama görə, insanın hər əzasının mahiyyəti olduğu kimi, xalın da mənası var. Xal insan anadan olanda göydəki ulduzun təsviridir. O, elmimizin, elimizin xalı idi.

Heyf! Uğurları artan Azərbaycanın qonaq qarşısına çıxmalı şəxsiyyətlərindən getdi. Haqq səsimizi dünyaya çatdırə bilən elçilərimizdən getdi. Onun vəfatı ilə Azərbaycan elmi yetim qalıb, - ifadəsi ilə sözlərimi tamamlamıram. Peyğəmbər Əleyhissalamın vəfatında dedilər: "Səbr gözəldir, amma sənin ayrılığına dözmək olmur!"

Dörd pozitiv not gətirirəm:

Birincisi: Azad müəllimin qayğısını çəkən dövlətimiz, son günlərini rahat edən həkimlərimiz var. Elm səltənədində Ələsgər Lütfi-zadəmiz var.

İkincisi: Azad müəllimin adını daşıyacaq, həyatını öyrənib nəticə çıxaracaq tələbələr, qəlbimizdə qurulmuş heykəli var.

Üçüncüsü: Dahi şəxsiyyət təkə o deyil ki, sağlığında çox şey etsin. Dahi şəxsiyyət odur ki, qoyduğu istiqamətlər ondan sonra yaşasın. Azad

müəllim öz zərrələrlə hər birimizin həm qəlbində, həm də zəhnində yaşayır. Rəvayətə görə, Makedoniyalı İsgəndər son səfərindən qabaq xəzinəni orduya paylayır. "Özünə nə saxlayırsan?" sualına - "özümə ümid saxlayıram", - deyir. Azad müəllim gedərkən özünə Azərbaycanlıları elm zirvəsində görmək ümidini saxladı. İsaak Nyuton dedi: "Mən uğurlarıma keçmiş fiziklərin çiyinləri üstə gəlmişəm". Vicdanla soruş: Azad müəllimin çiyinləri üstə qalxa bilənimiz varmı?

Dördüncüsü: hinduların inamına görə, insan dünyasını dəyişəndə "ölüm" adlanan qarıdan keçir və Böyük Ovçu ondan soruşur: "Həyatı gözəlləşdirə bildinmi?" Düşünürəm: Nəinki, bu dünya, cənnət də yeni siması ilə daha da gözəlləşdi.

Sonda fikirləşirəm:Niyə AZADlığa Musiqili Komediya Teatrından gedir?

Yubileyi də orada keçirilmişdi. Çünki o, musiqini çox sevir, dünyamıza isə komediya kimi baxırdı.

Başlıqda yazdığım kimi, Azad müəllimin keçmişin və ya gələcəyin adamı olması isə artıq bizdən asılıdır. Yox, onun yaddaşımıza ehtiyacı yoxdur. O, tarixdir. Bəşəri olmağımız üçün onun bizə yox, bizim onun imtahanlarına ehtiyacımız var. Boşalmamaq ehtiyacımız var. Gözəl olaq ki, o keçmiş xatirəsi yox, gələcəkdən gəlib bizi gözəlləşdirənlərdən olsun.

Vida sözlərini qələmə aldım.

Yaşar Qarayevi də xatırladım.

Bu xitabımı üç gecə yazdım. Yazımı gözləyən, səbrinə heyran olduğum makinaçı Zərifə xanımla telefonla dialoqdan:

E.A.: - Krantı bağlaya bilmirəm.

Zərifə xanım: - Evinizi su basır?

E.S.: - Yox. Azad müəllimin bulağı tükənmiş! Elə hey yazıram.

Amma, bağışlayın, mən ancaq aşağıda görünənlərdən yazə bildim, ya da bilmədim. Düzünü o bilər. Bəlkə də, onun yaşadığını sübut etmək istədim.

Birdən ayıldım. Aman! Mən bu sözləri kimin üçün yazdım?! Rəsmindən nur süzülən üçün – canını bizə bəxş edən Azad Mirzə üçün yazdım. Onun ruhu qarşısında elmimizi qoruyub inkişaf etdirməyə and içirik!

Allahdan müəllimimizə rəhmət diləyək!

Tələbəsi Elşad (2006-cı il)

(i.e.n. Elşad Ziyad oğlu Səmədzadə, Azərbaycan İqtisadçılar İttifaqının sədr müavini)